

Літаратурная Беларусь

Выпуск №12 (136)
(снежань)

Змест

КУЛЬТУРНА-АСВЕТНІЦКІ ПРАЕКТ

Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага Часу»

lit-bel.org

novychas.by

НАВІНЫ: айчыннае літаратурна-грамадскае жыццё снежня..... с. 2
ФОРУМ: Анатоль ІВАШЧАНКА пра новую кнігу Алеся РАЗАНАВА і Аксана ДАНИЛЬЧЫК «па-за межамі сябе сабой»..... с. 3
ЮБІЛЕЙ: працяг эсэ Васіля ЖУКОВІЧА пра старэйшыну беларускай літаратуры Алену ВАСІЛЕВІЧ..... с. 4
ПАЗЭІЯ: новая вершы Андрэя СЦЕПАНЮКА і Алеся КАМОЦКАГА... с. 5
ФРАГМЕНТЫ: старонкі рамана Віктара ШАЛКЕВІЧА з яго «гістарычных хронік»..... с. 6-7
ПЕРАКЛАД: да 200-годдзя класіка грузінскай пазэіі Нікалоза Бараташвілі (эсэ Уладзіміра СІЎЧЫКАВА і пераклады Юркі ГОЛУБА)..... с. 8
ЭСЭ: Леанід ЛЕВАНОВІЧ пра свае флорыдскія згадкі-сны..... с. 9-10
ПОСТАЦЬ: Алеся ЛАПІЦКАЯ пра новую кнігу Серафіма АНДРАЮКА..... с. 11
СВЕТ: навіны і цікавосткі літаратурнага замежжа..... с. 12

Жыць — любіць, хвалявацца

1
У цэнтры беларускай сталіцы, дзе з сівое даўніны да параўнальна нядаўняга часу пульсавала рэчка Няміга, у доме, адно з вокнаў якога глядзіць на ўзноўленае Траецкае прадмесце, адвечную раку Свіслач і на адзін з праспектаў незалежнай Беларусі, жыве знакамітая пісьменніца Алена Сямёнаўна Васілевіч. Ёй, лаўрэатцы Дзяржаўнай прэміі нашай краіны (узнагароджана ў 1976 годзе за кнігу апавесцяў «Пачакай, затрымайся...»), Заслужанай работніцы культуры (1977), 22 снежня споўнілася 95 гадоў.

Шчодрае на гады, гадкі, гадочкі жыццё не песціла асобу, якой было наканавана праслаўляць краіну яскравым талентам. Народжаная на Случчыне, вясковая дзяўчынка напоўніцу зведала горкі хлеб сіроцтва, сказаць больш дакладна — бясхлебціцу: у сем гадоў страціла бацьку і матулю, выхоўвалася ў сваякоў, — тры гады ў матчынага брата, а калі ягоную сям'ю рэпрэсавалі, дзяўчынку апекавала стрыечная сястра Аляксандра. Здатная да вучобы, Алена імкліва і настойліва спастыгалася навуку. Пасля сямігодкі ў 1937-м годзе паступіла ў педвучэльню ў Слуцку. Зведала і радасць студэнцтва ў ВНУ — у Рагачоўскім настаўніцкім інстытуце. Скончыла яго ў 1941-м годзе. І тут грывнула вялікая вайна, прыйшоў суровы час крушэння светлых планаў, перспектывы, шчасця кахання, час непараўнальных выпрабаванняў.

У гады цяжкага ваеннага ліхалецця, апынуўшыся ў бежанстве ў Расіі, не цуралася сялянскае працы, пасля ў адным з татарскіх райцэнтраў служыла ў бібліятэцы эвакуацыйнага лагера — чытала раненым кнігі, дапамагала пісаць і адпраўляць лісты. Як вольнааёмная была старшым пісарам вайскавай часці (1942), а яшчэ — загадчыцай бібліятэкі ў шпіталі (1943, Харкаў). Усё гэта дало багаты досвед для стварэння ў будучым узрушальных высокамастацкіх твораў.

У паваенным Менску паступіла на трэці курс філфака БДУ. У беларускую літаратуру ўвайшла ў 1947-м годзе: тады часопіс «Беларусь» апублікаваў апавесць «У прасторах жыцця». Яшчэ лёс яе закінуў у Курск, і толькі ў 1950-м годзе яна, ужо з мужам і дачкою Наташай, вяртаецца ў Беларусь, пасляеца ў сталіцу. Тут нараджае сына Валодзю, сямейныя клопаты сумяшчае з працаю загадчыцы аддзела культуры ў рэдакцыі «Работніцы і сялянкі» (1950–1972), у выдавецтвах «Мастац-

Алена Васілевіч. Фота С.Скібінскага

кая літаратура» (1972–1980) і «Юнацтва» (1980–1983) ды з інтэнсіўнаю творчасцю.

2

Люблю чытаць і перачытваць Алену Васілевіч — элегічную, узнёслую, дасціпна-іранічную, — кожны раз новую і ўсё тую ж самую: трапяткую, удумлівую, духоўна багатую. Мастацкае слова яна надзяляе надзвычайнаю ўладай — яно палоніць і доўга не адпускае. Творца піша такой жывою праменнаю моваю, так шчодра насычае жыццядайною энергіяю свае апавесці, апавяданні, эсэ, эцюды, мастацка-крытычныя і публіцыстычныя творы, што іх заўсёды цікава чытаць, якія ні дамінавалі б у тым ці іншым творы пачуцці — мажорныя ці мінорныя — і на што б ні была настроена твая душа: на светлую ўсмешку, каларытны жарт ці на глыбокі роздум.

Чары яе мастацкага слова пачынаюцца з таго, можна сказаць, бездакорнага эстэтычнага густу, які ўсякі раз адбіваецца і праяўляецца на ўсім і ва ўсім. Здаровы густ бачыцца і ў свежасці зместу, і ў арыгінальнасці падачы жыццёвых рэалій — гісторый, характараў, канфліктаў, — і ў мастакоўскім пачуцці меры, а найперш — у саміх найменнях, якія адразу вабяць, заварожваюць, інтрыгуюць. Вось толькі некаторыя з іх: «Пачакай, затрымайся» (тэатралогія), «Адно імгненне» і «Горкі ліпавы мёд» (кнігі выбраных апавяданняў), «Элегія» (зборнік апавяданняў, эцюдаў, эсэ), «Люблю, хвалюся, жыву» — выданне, якое склалі нататкі, эсэ, роздум; «Шолах лебядзінага крыла» — адзін з раздзелаў памянёнага выдання... «Ты пайшоў насустрач вайне», «Марыула», «Галгофа», «Прыношу запозненыя кветкі», «Позні зва-

нок», «Рысь», «Вазіў Герынга», «Як я быў доктарам», «Бабуліны кватаранты», «Дзедаў партрэт» — гэта ўжо назвы саміх твораў, як шчымых, так і вясёлых.

Чытаеш, учытваешся, зачытваешся — ты шчаслівы, бо вабныя найменні асобных твораў і цэлых зборнікаў не падманулі цябе, не расчаравалі, яны адарылі хваляваннем за чужыя лёсы, драмы, няўдачы, узбагацілі цудоўным дарам суперажывання, далі бліскучыя ўрокі чалавечнасці і зарад стваральнае энергіі.

Ведаю і не дзіўлюся, што да Алены Сямёнаўны імкнуліся карэспандэнты. Неяк патэлефанавалі ёй з аднаго маскоўскага часопіса: «Напішыце пра вашу творчую лабараторыю». І вось знаходжу такую залацінку: «...у сваёй творчай «лабараторыі» я вылучыла б такі высокакаштоўны элемент, як любоў». Арыгінальна сказана, вобразна, мудра! І

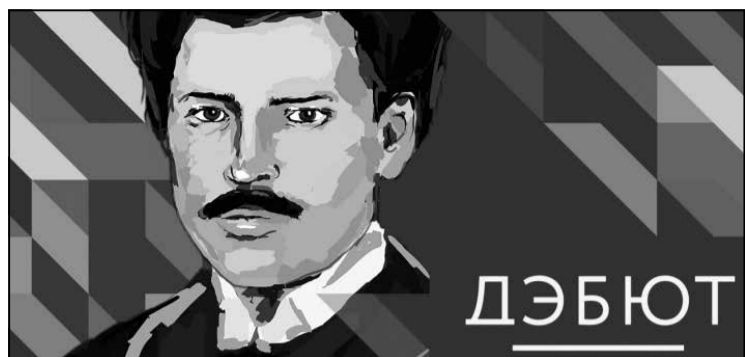
Люблю чытаць і перачытваць Алену Васілевіч — элегічную, узнёслую, дасціпна-іранічную, — кожны раз новую і ўсё тую ж самую: трапяткую, удумлівую, духоўна багатую. Мастацкае слова яна надзяляе надзвычайнаю ўладай — яно палоніць і доўга не адпускае

натуральна, калі ўлічыць, што творы пісьменніцы народжаны менавіта ад яе вялікасці ЛЮБОВІ, пра што б яна ні распавядала свету — пра любога, які пайшоў насустрач вайне, ці пра цыганскую дзяўчынку Марыулу, якой нідзе няма належнага прытулку...

3

Любоў, чуйнасць, пачуццё справядлівасці, здольнасць хвалявацца, захапляцца (і абурацца — таксама) — якасці, без якіх не ўяўляю Алену Сямёнаўну Васілевіч ні ў літаратуры, ні ў жыцці. У ёй бачыцца мне цэльнасць асобы, гарманічнае адзінства пранікнёнай творцы і памяткай, абаяльнай, інтэлігентнай жанчыны. Калі ў кароткім апавяданні «Вазіў Герынга» я натрапіў на сказ: «Вера такі чалавек, што ў яе сэрца хапае на цэлы свет...», то міжвольна падумаў, што гэтая мімалётная характарыстыка стасуецца з сутнасцю самой пісьменніцы, бо якраз такім — гранічна шчырым і шчодрым — сэрцам яе надзяліла матухна прырода. У кнізе «Люблю, хвалюся — жыву» нераўнадушная да цэлага свету аўтарка ўспамінае аднаго разу, як усхвалявана і захоплена чытаў паэтычную падборку тады яшчэ маладой, пачынаючай Еўдакіі Лось — толькі з газетнае паласы! — Рыгор Бярозкін. «Гэта было шчасце назіраць і чуць, як адзін талент радуецца і цешыцца другім талентам», — піша яна. А мы, чытачы, лёгка пераконваемся ў тым, што і сама яна здольная захапляцца поспехамі іншых.

Працяг на стар. 10 (4) »

ДЭБЮТ

Прэмія «Дэбют»

Стартаваў новы сезон штогадовай прэміі «Дэбют» імя Максіма Багдановіча, якая прысуджаецца ў трох намінацыях: «Проза», «Паэзія» і «Мастацкі пераклад».

Сёлета ў журы прэміі ўвайшлі Ігар Бабкоў, Міхал Бараноўскі, Павал Бераговіч (фундатар прэміі), Марына Весялуха, Сяргей Дубавец, Марыя Мартысевіч і Усевалад Сцебурка.

Для ўдзелу ў конкурсе неабходна да 31 студзеня 2018 года даслаць заяўку. Дзеля гэтага запаўняецца электронная форма ці пішацца ліст на электронную скрыню info@rep-centre.by ці на паштовы адрас: 220005, Мінск, вул. Залатая Горка, 2-101. Да заяўкі неабходна далучыць электронную версію кнігі, а так-

сама перадаць на офіс Беларускага ПЭН-цэнтра (Мінск, вул. Залатая Горка, 2-101) два асобнікі кнігі, калі яна выходзіла ў папяровым варыянце.

Да разгляду прымаюцца дэбютныя кнігі, напісаныя на беларускай мове ці перакладзеныя на яе. Узрост аўтара ці перакладчыка — да 35 гадоў на момант выдання.

Пераможца прэміі ў кожнай намінацыі атрымае ўзнагароду, эквівалентную 2000 даляраў ЗША. Таксама журы можа прыняць рашэнне пра ўручэнне заахвочвальных прызоў, эквівалентных 500 далярам. Колькасць заахвочвальных прызоў вызначае журы.

Прэмія «Дэбют» імя Максіма Багдановіча ўручаецца з 2011 года. Арганізатары прэміі: Дабрачынны фонд «Вяртанне», Беларускі ПЭН-цэнтр і Саюз беларускіх пісьменнікаў (СБП).

Помнік Паэту

Па сталічным адрасе «вуліца Камуністычная, дом 24», пры прадзюсарскім цэнтры Шакуціна — цэнтры маладых творчых талентаў і найноўшай аўдыёстудыі — усталяваная «Скульптурная кампазіцыя, прысвечаная Паэту».

тэрыторыі амбасады Злучаных Штатаў Амерыкі).

Хтосьці стане касавурыцца: маўляў, гэта не сапраўдны помнік, а толькі гарадская ці так званая садова-паркавая скульптура на паўпрыватнай тэрыторыі. Але хочацца рашуча запярэчыць: хіба не падзея сёння — з'яўленне ў сталіцы хай сабе ідосыць камернага помніка Паэту?! Да таго ж адно не адмяняе, не адмаўляе другое. Прыйдзе час і на важкі, велічны манумент аднаму з нацыятворцаў.

Таму хочацца спадзявацца, што неўзабаве калегі-літаратары, аматары творчасці Уладзіміра Караткевіча і ўсяго краснага пісьменства, закаханыя, маладзёны, школьнікі і студэнты панясучь кветкі да помніка Паэту. І, мабыць, асабліва шматляжа тых кветак у Сусветны дзень пісьменніка 3 сакавіка, у Сусветны дзень паэзіі 20 сакавіка і на дзень нараджэння Уладзіміра Караткевіча 26 лістапада. Гэта таксама хочацца спадзявацца, што народзіцца ў Мінску і новая традыцыя — ушанаваць Паэта будучы прыходзіць і маладыя хаця б з найбліжэйшага Дома шлюбаў па-над Свіслаччу...

Алеся Січыкава

200-годдзе Таварыства філаматаў

У Магілёўскай абласной бібліятэцы прайшла літаратурна-музычная вечарына, прымеркаваная да 200-годдзя Таварыства філаматаў.

У імпрэзе прынялі ўдзел пісьменнік, сябра СБП, кандыдат філалагічных навук, літаратар, выкладчык Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. Куляшова Віталь Еўмянькоў і гасць з Мінска бард і перакладчык Аляксей Жбанаў.

Віталь Еўмянькоў распавёў пра жыццё і дзейнасць філаматаў, гісторыю ўзнікнення гэтага тайнага таварыства, якое складалася з лепшых прадстаўнікоў эліты Вялікага Княства Літоўскага, якія ў той час вучыліся ў Віленскім універсітэце.

Аляксей Жбанаў выканаў некалькі песняў, у першую чаргу —

напісаных самімі ўдзельнікамі суполкі філаматаў (а сярод іх было нямала паэтаў, напрыклад, адным з актыўных сябраў таварыства быў Адам Міцкевіч).

Некаторыя з песняў разам з Аляксеем праспявалі нават і наведнікі вечарыны.

Арганізавалі вечарыну магілёўская суполка Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны разам з абласной бібліятэкай.

Таварыства філаматаў — тайнае таварыства ў навучальных установах Віленскай вучэбнай акругі. Створана ў 1817 па ініцыятыве групы студэнтаў Віленскага ўніверсітэта (А. Міцкевіча, Т. Зана, Я. Чачота, Ю. Яжоўскага і інш.). Гурток філаматаў ператварыўся ў даволі буйную арганізацыю са шматлікімі філіяламі ў розных раёнах Беларусі.

Алеся Сабалеўскі. Фота аўтара

Памяць пра Алега Лойку

У Слонімскай раённай бібліятэцы імя Якуба Коласа ўрачыста адкрылі музейны пакой Алега Лойкі (1931–2008) — доктара філалагічных навук, прафесара, члена-карэспандэнта Нацыянальнай акадэміі навук, пісьменніка, навукоўца і перакладчыка, былога дэкана філалагічнага факультэта Белдзяржуніверсітэта.

Алег Лойка быў родам са Слоніма. Адсюль ён пачынаў свой шлях у вялікую літаратуру і навуку. А калі пайшоў на пенсію, вярнуўся ў родны горад, дзе і знайшоў свой вечны спачын.

Пры жыцці знакаміты слонімец напісаў і выдаў 101 кнігу вершаў, прозы (эсэ), літаратурназнаўчых артыкулаў, перакладаў, вучэбных дапаможнікаў па гісторыі беларускай літаратуры.

Алег Лойка — найвялікшая асоба не толькі ў маштабах Слонімшчыны, Беларусі, але і Еўропы. Пра гэта ў Слоніме распавядалі дактары філалагічных навук прафесары Вячаслаў Рагойша, Алеся Бельскі, кандыдат філалагічных навук Анатоль Верабей, паэт Зьніч (Алег Бембель), пісьменнік, гісторык

і краязнавец Сяргей Чыгрын, паэтка Ірына Войтка, вучні, землякі і сваякі Алега Лойкі.

Родная сястра Алега Лойкі Людміла Клімовіч, а таксама пляменнікі пісьменніка і ўнук падаравалі музею вельмі каштоўныя экспанаты — гэта школьны дзёнік Алега Лойкі, начоўкі, у якіх купалі малага Алега, гармонік, куплены ў Слоніме пасля вайны, даваенны фотаапарат, якім фатаграфавалі Алег, універсітэцкія дакументы. Усе яны сталі асновай музея знакамітага слонімца.

Першую экскурсію па музею ажыццявіла супрацоўніца Слонімскай раённай бібліятэкі Юлія Домаш, якая цікава распавядала пра экспазіцыі музея, пра кнігі і аўтографы пісьменніка-земляка.

Шмат кніг, фотаздымкаў і іншых дакументаў падаравалі для музея і бібліятэкі Вячаслаў Рагойша, Алеся Бельскі і Анатоль Верабей. У гэты самы дзень мінскія госці наведалі магілу Алега Лойкі, яго жонкі і цешчы на слоніmsкіх гарадскіх могілках і ўсклалі кветкі.

Ушанаванне памяці Алега Лойкі аздаблялі песнямі беларускі бард Зміцер Бартосік і былы настаўнік, культасветработнік Мар'ян Медушэўскі. Загадчыца ідэалагічнага аддзела Слонімскага райвыканкама Наталля Юнчыц адзначыла, што ўшанаванне памяці Алега Лойкі — гэта сапраўднае свята. І гэта толькі пачатак. Памяць пра знакамітага слонімца будзе жыць і надалей.

Ул. інф. Гродзенскага абласнога аддзялення СБП

Пад вольным небам Транстромера

Магілёў стаў трэцім абласным цэнтрам краіны, дзе з поспехам была прэзентаваная кніга «Пад вольным небам» Тумаса Транстромера.

Беларускія пераклады шведскай «нобелеўскай» паэзіі прывезла ў горад міжнародная каманда: памочнік пасла Каралеўства Швецыя ў

Рэспубліцы Беларусь Алеся Літвіноўская, шведскі рэжысёр Лейф Ульсан, паэт Андрэй Хадановіч, перакладчыца Алеся Башарымава, музыка Сяргуж

Доўгушаў і намеснік старшыні Саюза беларускіх пісьменнікаў Усевалад Сцебурка.

Першая сустрэча адбылася ў студэнцкім асяродку — у зале Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. Куляшова. А ўвечары імпрэза прайшла ў грамадскім цэнтры «Кола», сабраўшы цікаўных магілёўцаў і сяброў абласной філіі Саюза беларускіх пісьменнікаў на чале са старшынём Міколам Яцковым.

Прэс-служба СБП

Каляда

Андрэй СЦЕПАЊУК

блукуюць
Каляда

У хату з холадам шуганула ёлка
пах свой зялёна-цёмны
развяла вясёлкай
Каляда

І так ад цёмнай поўначы да ранку
чакаю я што бліскавіцай з ганку
успомніцца дзіцячая
Каляда

Вясёлы вершык, альбо вавёркі, коцік і сабака

Вавёрка выбіла зубы
свайёй сяброўцы
Сяброўка з распачы
павесілася на вярхоўцы
Коцік зубкамі вярхоўку пакусаў
А сабака яго з'еў і сказаў гаў

Гэты вершык надзвычай вясёлы
Вывучаць яго павінны ўсе школы
Таму што жыццё не існуе
без смерці
А калі хтосьці гаворыць
па-другому

дык яму не верце

Валі – жонцы

Ад мяне да цябе
дарога недалёкая

Прышла такая пара
калі трэба маўчаць
Паціснучь моцна вусны
і не сказаць нічога

У адценнях дня позірк часу
адкрывае глыбіню праўды

Прабач за сон
і трымценне рук
Прабач за чорныя колеры
і паездкі без мэты

Калі заўтра жоўты квадрат
асвеціць сонца
споўніцца таямніца
нашай будучыні

Будзем ведаць

***

Мая адзінота як твае пісьмы
Нечаканыя і кароткія

У двух словах ад пачатку да канца
Засмакаваны змест

Дзеля зразумення не трэба
нікуды ісці
Каб потым не вяртацца

Усё запісанае і забытае
У тры дні адзіноты

Малітва

А калі ўжо мяне не будзе
застанецца твая чароўная

ўсмешка
і апошня дарога
ў нескладанасць забыцця

Попел і кранальны боль
недахопу і неспаўнення

Апошні верш з незразумелымі
вуснам словамі

і хвіліна задумы

Так будзе
так мае быць

Абцяў мне гэта Бог-Чалавек
які ўсё прадбачыў сваім цэлам
і сваёй думкай
Ён мне гэта абцяў

Лета 2017

Я — затрыманы час
стаю на ростанях дарог
побач з запацелай фігурай
вясковага Хрыста

Жоўтыя лугі напамінаюць
што лета ўжо на ўзвышшы
свайго існавання

Чырвоныя ад працы
маладыя ў сваёй старасці
жанчыны і мужчыны жнуць
звар'яцелае ад жары жыта

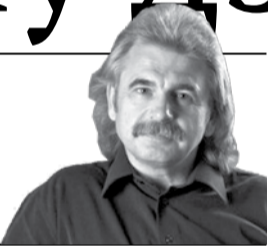
У маіх вачах заціхаюць колеры
а фарбы ткуць сваю
зялёную нітку
вяртання

Сонца баліць

Каляда

Анёлы шчыра радасці шукаюць
па свеце Божым тысячы гадоў

Быў дзень...

Алесь КАМОЦКІ

***

Ад імгненняў да вечнасці
карацеюць шляхі,
На аскепках адметнасці
не губляецца сутнасць,
І далёка не сэнс робіць
веру магутнай —
Ён адно што —
тлумачыць былыя грахі.

Развітайся з жаданнямі
запаволіць хаду,
Не разлічвай на даўняе
і прывычнае глупства,
Хай цябе не хвалюць
ні плён, ні наступствы,
Думаі болей пра шлях,
пакуль ногі ідуць.

***

Празрыстыя людзі паўсюдна
шчыруюць,
Сляды пакідаюць наўкол —
Іх вочы убачаць, іх вушы пачуюць.
Іх рукі абвернуць на дол.

Празрыстыя людзі празрыстыя словы
Празрыста выказваюць спрэс.
Бянтэжыць разумных, але беспантовых
Нягеглы вербальны працэс.

Схаваўшы ад іншых сваё,
Празрыстыя людзі чужому не вераць,
Празрыстыя людзі пладзязца без меры.

***

Адной рукой кіруючы няспынна,
Другою правяраючы кішэні,

Рабіла з мяне гопніка краіна,
Душа ж хацела іншага рашэння.

Свядомасці куды было падзецца? —
Налева крок, направа крок — і багна.
Мудрэй за ўсё — не йсці, а адсядзецца,
Адно — душа ўгару сарвацца прагне.

Забыць, што варта быць самім сабою,
Утульна, як паспаць пасля абеда.
Ёсць праца ад запоя да запоя,
І ёсць магчымасць Турцыю наведаць.

Чаму не жыць пры гэтакім раскладзе,
Не горш за іншых, без праблем істотных,
І напляваць на сум у лістападзе,
І разлюбіць гаючую самоту.

Адаць краіне ўсе даўгі нарэшыце,
Якія нам яна напрызначала,
І апынуцца ў тым самым месцы,
Якога ў аб'ёме вельмі мала.

Ні ўдоўж, ні ўшыркі, ні назад, ні ўперад.
Сядзець і для турбот не мець прычыны.
Каб ішчасце я спазнаў такою мерай,
Рабіла з мяне гопніка краіна.

***

Пра дзень, які так хочацца забыць
Ці варта думаць, сніць, спяваць і помніць?
Якая розніца — ён белы быў ці чорны,
Той дзень, які так хочацца забыць.

Быў дзень, якога памятаць не след,
Былі там людцы, што не мелі сілы,
Былі і тыя, што яго рабілі.
Я бачыў тых, каго яны любілі
У дзень, якога памятаць не след.

Той дзень, які не варта ўспамінаць
Забраў сабе і сподзевы, і мары,
І лоўка так зрабіў куты з абшараў,
Той дзень, які не варта ўспамінаць.

Быў дзень, які не трэба паўтараць,
Была вайна заместа адэквата,

Не кожны верыў у яе пачатак.
Я ж помню, як згарэла мая хата
У дзень, які не трэба паўтараць.

Перасьпевы

Gortoz a Ran — J'attends (Denez Prigent)

Цяпер гады, даўней вякі —
У шэрай вежы сіні цень,
У вежы шэрай сіні цень.

Насупраць дождж сцяной сівой
Наўсцяж кладзе сляды вады,
Кладзе наўсцяж сляды вады.

Хто можа даць мне пошук
Былой мары пра неба?

Вятры лятуць з далечыні
Ламаць сцяну адвечных хмар,
Каб даць мне волю
і абшар
да лёсу ціха спрычыніць.

Хто хоча даць мне волю
ісці шляхам зваротным?
Ён ужо тут.
Ён можа даць мне пошук
былое веры, даўнейшае за сны
У небе.

Цяпер гады, пасля вякі
Дажджы ліноць сляды вады,
Вяртанне п'е сляды вады —
Гады — вякі — вякі — гады.

***

Звычайна ўсё да смешнага звычайна,
Быў наш разлад не горш,
чым у каго,
Чарговы дзень мінае
хмурай тайнай,
Цяпла бракуе, дагарэў агонь.

Лятуць гады. Не малады,
Даю натомленаму сэрцу адпачыць.
І сярод мар цябе няма,
Шукаць сустрэчы ўжо
не знойдзецца прычын.

Дні карацей, а ночы падаўжэлі,
На галаве маёй пануе сівізна.
І што пытаць — ці так мы жыць хацелі,
Прасцей маўчаць,
прасцей не ўспамінаць.

Я праз гады, не малады,
Даю натомленаму сэрцу адпачыць.
І сярод мар цябе няма,
Шукаць сустрэчы ўжо
не знойдзецца прычын.

Ноч светлая

Мікалай ЯЗЫКАЎ

Ноч не спіць, над ракой
Поўня шырыць прастор,
Чыстым срэбрам звініць
Хваля цемры ў дакор.
Лес заціх, цень галін
Тоіць рэшткі агней,
Звонкіх песень сваіх
Не п'е салавей.

Расцвілі ў снах нябёс
Кветкі новай вясны,

Мроі ў сэрцы ізноў
Абудзілі яны,
Светлым імем тваім
Я прэчу журбе,
Ты, п'яшчота мая,
Сумна мне без цябе.

Ноч не спіць, над ракой
Поўня шырыць прастор,
Чыстым срэбрам звініць
Хваля цемры ў дакор.
Гэтай ноччу і ў сне,
У чужой старане
Ты, п'яшчота мая,
Ўспамінай пра мяне.

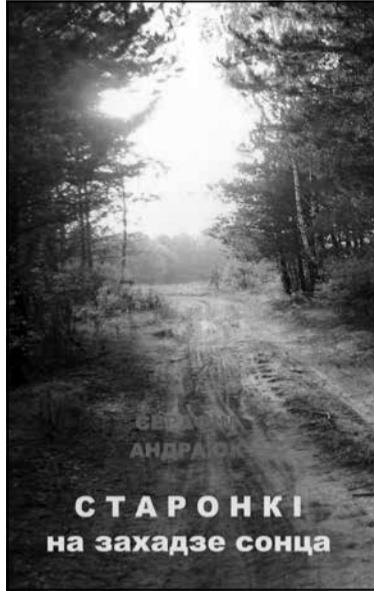

У праўдзе — дабрачыннасць

Серафім Андраюк. Старонкі на захадзе сонца / Беласток: Prymat — 2016. — 246 с.

Аўтары дзённікаў і ўспамінаў часта ўстрымліваюцца ад крытычных заўваг і каментавання тых ці іншых праблем. З аднаго боку, навошта засяроджвацца на адмоўным і дзяліцца негатывам з чытачом? З іншага боку, чытач шукае ва ўспамінах не толькі згадкі пра шчаслівыя падзеі накшталт прэзентацыі новай кнігі альбо расповеды пра вядомых творцаў, але і роздумы пра час, адказы на пытанне, чаму ў пэўны момант справы пайшлі не так, як трэба... Тым, хто чакае ад дакументалістыкі разваг і супастаўленняў, прапануем звярнуць увагу на кнігу Серафіма Андраюка «Старонкі на захадзе сонца», якая выйшла ў серыі «Бібліятэка Беларускага літаратурнага аб'яднання «Белавежа»».

Серафім Андраюк — вядомы літаратуразнаўца, аўтар сямі кніг, адзін з аўтараў акадэмічнай «Гісторыі беларускай літаратуры XX стагоддзя». Бонус для навукоўцаў у гэтым выданні — бібліяграфія асноўных прац даследчыка. Не менш істотнай з'яўляецца і праца Серафіма Антонавіча як рэдактара: у 1981–1992 гадах ён узначальваў выдавецтва «Мастацкая літаратура», на гэтай адказнай пасадзе спачатку спазнаў ціск савецкай цэнзуры, а потым патрапіў пад супрацьстаянне рознаскіраваных «культурных сіл».

Жыццё Серафіма Андраюка зусім не нагадвае гладкую роўную дарогу з маляўнічымі краявідамі — былі тут і затрымкі, і рытвіны, і калдобіны... Першым расчараваннем для сям'і Андраюкоў стаў пераезд з роднай вёскі Гардзялі (цяпер у Беластоцкім ваяводстве, Польшча) у беларускую вёсачку Бербашы. Пасля Вялікай айчыннай вайны Гардзялі апынуліся ў Польшчы, бацька і браты Серафіма Андраюка, паслухаўшы палымяныя заклікі партызанскага камісара Міхаіла Зімяніна, вырашылі ехаць у Савецкую Беларусь. Верыць савецкаму агітатару не варта было: «У параўнанні з тым, як мы жылі ў Польшчы, гэта было вельмі і вельмі дрэнна» — канстатуе аўтар. Прадказальна, галоўным святам для будучага даследчыка была вучоба ў школе і знаёмства з мастацкай літаратурай. Пра ўлюбёныя творы і ўлюбёных пісьменнікаў Серафім Андраюк згадвае напрацягу ўсёй кнігі.

Цікавасць да літаратуры, а таксама настойлівыя парады выкладчыка і навуковага кіраўніка Юльяна Пшыркова прывялі Серафіма Андраюка ў аспірантуру Акадэміі навук. Малады літаратуразнаўца ўзяўся пісаць дысертацыю па сучаснай літаратуры — і адпаведна пачаў друкаваць у перыёдыцы

гэтых дакументаў можна даведацца пра «негатыўныя моманты» і «суджэнні памылковага і сумніўнага характара» ў творах Васіля Быкава, Дзмітрыя Бугаёва, Адама Мальдзіса, з-за якіх рэдакцыя была вымушана скарачаць альбо здымаць пэўныя тэксты, вяртаць кнігі на дапрацоўку.

Зацікаўлены чытач можа атрымаць добрае ўяўленне пра савецкую цэнзуру дзякуючы такім выданням, як «Ладдзя распачаў» Уладзіміра Караткевіча, падрыхтаваная Глебам Лабадзенкам, альбо двухтомнік Сяргея Шапрана «Васіль Быкаў: гісторыя жыцця ў дакументах, публікацыях, успамінах, лістах». Дакументы ж, змешчаныя ў кнізе Серафіма Андраюка (і, безумоўна, аўтарскія каментары да іх) дазваляюць уявіць, наколькі псіхалагічна складанай была праца рэдактараў і выдаўцоў за савецкім часам: як даводзілася лавіраваць, часам саступаць, часам дыпламатычна адстойваць...

Напрацягу ўсёй кнігі аўтар спрабуе вызначыць, калі ж беларуская культура знаходзілася ў найбольш спрыяльных умовах? У савецкі час — пільны нагляд кантрольна-цэнзурнай службы. У пачатку 1990-х гадоў — фінансавыя цяжкасці. У незалежнай Беларусі — павелічэнне колькасці прыватных выдавецтваў, але зніжэнне цікавасці да кнігі... Цікавасць да кнігі — з'ява абстрактная, яе цяжка ўзважыць ці адмераць (улічваем, што мастацкія творы чытаюць таксама ў інтэрнэце), затое статыстыка — справа кан-

крэтная, і тут аўтар прыводзіць наступныя лічбы: у 1992 годзе ў «Мастацкай літаратуры» было выпушчана 177 кніг, з іх на беларускай мове — 143. А ў 2013 годзе ва ўсёй краіне з 799 кніг з мастацкімі творамі беларускіх аўтараў толькі 294 кнігі былі на беларускай мове.

Не ўсцешвае Серафіма Антонавіча і праца дзяржаўных выдавецтваў: калі раней лёс кнігі вырашалі рэцэнзент і рэдактар, а тэматычныя планы выдавецтва абмяркоўваліся на аўтарытэтным паседжанні Саюза пісьменнікаў, то цяпер рашэнне аб (не)выданні кнігі можа быць прынята адным чалавекам, у чым аўтар пераканаўся на ўласным досведзе колькі гадоў таму. Безумоўна, абмеркаванні рукапісаў у выдавецтвах былі бар'ерам для няякасных тэкстаў, разам з тым нядобрачыліўцы маглі паўплываць на супольнае рашэнне, у чым Серафім Андраюк зноў жа пераканаўся на пачатку свайго творчага шляху.

«Старонкі на захадзе сонца» — цікавы матэрыял для роздумаў над праблемамі айчыннага кнігавыдання, сам жа даследчык прыходзіць да высновы, што «ў сённяшняй нашай Рэспубліцы Беларусь менш беларускасці, чым у той рэспубліцы, якая была ў складзе вялікай дзяржавы СССР».

Аўтар прадмовы да кнігі літаратуразнаўца Яўген Гарадніцкі падкрэслівае, што для Андраюка-даследчыка заўсёды была істотнай праўдзіваць літаратуранага твора. Ва ўспамінах Серафіма Антонавіча, натуральна, імкнуўся быць праўдзівым як перад чытачом, так і перад самім сабой, і нават больш — у дачыненні да самога сябе. Ён не толькі згадвае пра сацыяльныя, культурныя, палітычныя праблемы, але і адзначае, што рэдактарская праца над кнігамі «зніжае градус агульнага захаплення імі», што беларусам уласцівыя «ўну-

траная скаванасць, адчуванне, быццам ты горшы ледзь не за ўсіх астатніх», — і гэты стан вельмі важна пераадолець, каб упэўнена пачувацца ў любой прафесійнай сферы.

Безумоўна, у кнізе ёсць і прыемныя ўспаміны, расповед пра сям'ю і блізкіх людзей — але ў гэтым сэнсе аўтар знаходзіць правільную прапорцыю: вядома, чытача найбольш цікавіць культурнае жыццё, і большасць расповедаў пра сямейныя, прыватныя справы — нагода для больш шырокіх падагульненняў і супастаўленняў.

У «Старонках на захадзе сонца» аўтар настойліва параўноўвае мінулае і сучаснасць. І, напрыклад, адзначае, што сучасныя людзі жывуць менш актыўна, чым іх бацькі ў маладосці: радзей наведваюць музеі, тэатры. «Унутрана сённяшні чалавек імкнецца жыць як мага спакайней. Маўляў, раздражняльнікаў хапае знешніх, навошта яшчэ самому ствараць іх».

Успаміны Серафіма Андраюка друкаваліся ў часопісе «Тэрмапілы» ў 2013–2016 гадах і пабачылі свет асобным выданнем пры спрыянні літаратуразнаўцаў Галіны Тварановіч і Яна Чыквіна.

На жаль, не ўсе паважаныя літаратары наважваюцца напісаць такія шчырыя ўспаміны, узгадаць праблемы і непаразумеі, якія надараліся ва ўласным жыцці і ў большай ці меншай ступені былі абумоўлены грамадска-палітычнай сітуацыяй. Вядома, ацэнка падзей ва ўспамінах заўсёды суб'ектыўная, але вялікая вартасць твораў гэтага жанра — магчымасць паглядзець на падзеі мінулага вачыма іх непасрэдных удзельнікаў, што пашырае наша ўяўленне пра пэўную эпоху. Таму кніга Серафіма Андраюка — той выпадак, калі старажытныя рымляне з павагай адзначалі: «In recto virtus» — у праўдзе дабрачыннасць.

Алеся Лапіцкая

9 аўдыякніг Свэна Нурдквіста

Два гады мінула з таго, як у Саюзе беларускіх пісьменнікаў выйшла першая кніжка пра Пэтсана і Фіндуса. За гэты час гісторыі пра вяскоўца Пэтсана і няўрымслівага катка Фіндуса сталі найлепш прадаванымі і, без перабольшання, улюбёнымі кнігамі беларускіх дзетак. Да сёлетніх Калядаў прапануецца новы падарунак — скарбонка з дзевяццю аўдыёкнігамі пра Пэтсана і Фіндуса!

Цёплыя і смешныя гісторыі пра прыгоды дзядулі Пэтсана і коціка Фіндуса, створаныя шведскім пісьменнікам і мастаком Свэнам Нурдквістам, вядомыя і любімыя дзецямі ды іх бацькамі ў многіх краінах свету, перакладзеныя на 44 мовы і разышліся накладам больш як 6 мільёнаў экзэмпляраў. Два гады таму дзядуля і коцік упершыню загаварылі тама-беларуску дзякуючы перакладчыцы Надзеі Кандрусевіч, а ў 2017-м усе папяровыя выданні і не выдадзеныя яшчэ кнігі акцёры Купалаўскага тэатра Ганна Хітрык і Павел Харланчук начыталі ў студыі NERV Records.

Купляйце аўдыёкнігі пра Пэтсана і Фіндуса ў мінскіх кнігарнях і ў кніганошаў.

З дасылкай па Беларусі: Інтэрнэт-кнігарня Knih.by і symbal.by.

Прэс-служба СБП

